

Бондаренко Валентин Володимирович,
завідувач кафедри спеціальної фізичної
підготовки Національної академії
внутрішніх справ, доктор педагогічних
наук, професор;

Худякова Наталія Юріївна,
доцент кафедри спеціальної фізичної
підготовки Національної академії
внутрішніх справ, кандидат юридичних
наук, доцент;

Шумко Яна Валентинівна,
науковий співробітник відділу
підготовки навчально-наукових видань
Національної академії внутрішніх справ

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗВО МВС УКРАЇНИ ПІД ЧАС НАВЧАЛЬНИХ ЗАНЯТЬ ЗІ СПЕЦІАЛЬНОЇ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ

Проблема національної свідомості молоді лишається першорядною як для держави, так і для системи освіти. Військова агресія проти нашої держави актуалізувала питання національної свідомості та патріотичного виховання молоді, зокрема здобувачів вищої освіти ЗВО МВС України.

У нормативних документах національно-патріотичне виховання дітей та молоді трактують як комплексну системну та цілеспрямовану діяльність органів державної влади, громадських організацій, сім'ї, освітніх закладів, інших соціальних інститутів щодо формування у молодого покоління високої патріотичної свідомості, почуття вірності, любові до Батьківщини, турботи про благо свого народу, готовності до виконання громадянського і конституційного обов'язку із захисту національних інтересів, цілісності, незалежності України, сприяння становленню її як правової, демократичної, соціальної держави. Найважливішим пріоритетом національно-патріотичного виховання є формування ціннісного ставлення особистості до українського народу, Батьківщини, держави, нації [8].

В умовах прямої загрози денационалізації, втрати державної незалежності та потрапляння у сферу впливу іншої держави, виникла нагальна необхідність переосмислення досягнутого та здійснення системних заходів, які спрямовані

на посилення національно-патріотичного виховання в закладах освіти. Нині актуальним є пошук нових підходів і шляхів виховання патріотизму в здобувачів вищої освіти ЗВО МВС України.

Аналіз сучасної наукової літератури засвідчив наявність значної кількості наукових праць, присвячених вивченню та пошуку перспективних напрямів національно-патріотичного виховання здобувацької молоді [1–5]. Однак недостатньо вивченим лишається питання патріотичного виховання здобувачів вищої освіти під час навчальних занять зі спеціальної фізичної підготовки в ЗВО зі специфічними умовами навчання.

Серед видатних педагогів, котрі досліджували проблеми національно-патріотичного виховання необхідно згадати В. О. Сухомлинського, який відстоював «діяльний» патріотизм і зазначав, що патріотичне виховання передусім є сферою духовного життя. Тобто патріотичне виховання молоді тісно переплітається з поняттям «духовність», яке розглядають як внутрішньо-психічний досвід людини, тобто пов'язують з внутрішнім психічним життям і моральним світом. Духовність породжується соціумом протягом довгого історико-культурного буття на різних територіях; вбирає в себе соціальний досвід спільноти у вигляді шаблонів діяльності, стереотипів поведінки й тлумачення явищ світу; виконує функцію образу світу, який слугує конкретному індивіду для орієнтації в реальному світі [7].

Основними інститутами соціалізації та центрами національно-патріотичного виховання є сім'я й заклад освіти. Сім'я була й залишається першою ланкою національно-патріотичного виховання, оскільки саме в родинній системі виховання кожен народ органічно продовжує себе у своїх дітях, неухильно генерує свій національний дух, характер, менталітет, традиційно-побутову культуру, рідну мову, спосіб життя. Заклад вищої освіти за своєю сутністю теж має бути невіддільним від національного ґрунту, оскільки саме він покликаний формувати та берегти національну культуру, органічно поєднувати й утверджувати загальнолюдські і національні цінності за допомогою цілеспрямованої організації педагогічної діяльності, яка допомагає здобувачам вищої освіти самовизначитися, самоствердитись у власній моральній сутності через самостійну діяльність [3].

Дослідниця М. М. Коба переконана, що сила й ефективність патріотичного виховання визначається тим, наскільки глибоко ідея Батьківщини проникає в духовний світ курсанта в період його становлення як людини та громадянина, наскільки глибоко він бачить світ і самого себе очима патріота [6].

Опрацювання наукової літератури дає підстави констатувати, що одним зі шляхів підвищення ефективності формування національно-патріотичної свідомості здобувачів ЗВО є встановлення тісніших міжпредметних зв'язків, які за своєю освітньою й виховною функцією мають закономірний цілісний вплив на свідомість, почуття та діяльність людини. Вплив міжпредметних зв'язків на формування національної свідомості здійснюється завдяки перебудові й удосконаленню внутрішньої логічної структури методів і методичних прийомів навчання та виховання. Зокрема, для виховання в здобувачів вищої освіти ЗВО МВС України національної самосвідомості доцільно використовувати методи й методичні прийоми, що відповідають умовам (віковим і психологічним особливостям здобувачів вищої освіти, рівню їхніх знань, матеріальній базі ЗВО тощо): розповіді, бесіди, відвідування виставок, музеїв, майстерень народних умільців; зустрічі з майстрами народної творчості; інсценування національних літературних творів, проведення спортивних змагань, спортивно-розважальних свят і спортивних вечорів [6].

Процес опанування науковою системою знань про свій народ, свою націю, її історію, культуру не повинен бути епізодичним, а має інтегруватися в цілісну систему всіх дисциплін навчального процесу. На жаль, не всі навчальні дисципліни мають рівні можливості для забезпечення інтегрування патріотичного виховання у навчальний процес. Специфічні можливості одних дисциплін мають безпосередній вплив на процес патріотичного виховання завдяки значній емоційній насиченості ідей та фактів, що містяться в їхньому змісті. Завдання науково-педагогічного працівника полягає в тому, щоб розкрити перед свідомістю здобувачів вищої освіти кожен дисципліну як інформаційне джерело розумового розвитку крізь призму державницької національної ідеї.

У ЗВО патріотичне виховання може здійснюватися як під час аудиторних занять, так і позааудиторних. Більшість заходів передбачено саме під час позааудиторної роботи. На думку О. І. Федоренко [9], ефективність патріотичного виховання у

позааудиторній діяльності значною мірою залежить від спрямованості виховного процесу, форм і методів його організації. Пріоритетна роль належить активним методам, що ґрунтуються на демократичному стилі взаємодії, спрямовані на самостійний пошук істини, сприяють формуванню критичного мислення, ініціативи й творчості. Дослідниця акцентує на низці заходів, які можна застосовувати в межах позааудиторної роботи, зокрема: перегляд фільмів, телепередач і відеороликів патріотичного спрямування; заходи, які виховують любов до української мови, пов'язані з вивченням історії рідного краю і народу; заходи військово-патріотичного виховання (спортивно-масові заходи та змагання з військово-прикладних видів спорту). Цілеспрямована та систематична реалізація вказаних форм і заходів національно-патріотичного виховання в освітньому процесі ЗВО сприятиме формуванню у здобувачів почуття громадянського обов'язку, любові до Батьківщини, рідного краю, мови, збереженню звичаїв і традицій свого народу [9].

Під час проведення навчальних занять зі спеціальної фізичної підготовки в контексті національно-патріотичного виховання важливого значення набуває мова, якою спілкується науково-педагогічний працівник. Мова сприймається не просто як засіб комунікації, не лише як знаряддя формування думок, а також як засіб вияву духовно-емоційної сфери людини. Спілкування рідною мовою сприяє зростанню національної свідомості здобувача, формує його гідність, високі моральні якості українця.

Навчальні заняття зі спеціальної фізичної підготовки прямо або опосередковано впливають на здібності здобувачів вищої освіти, які дозволяють їм досягти гармонії знань і дій, почуттів і спілкування, фізичного і духовного. Досягнення здобувачами такої гармонії забезпечує їм соціальну стійкість, активну життєву позицію. Важливим для науково-педагогічного працівника є створення умов для ефективного опанування здобувачами вищої освіти рухових умінь, навичок, розвиток фізичних здібностей, оскільки це важлива складова підготовки захисників правопорядку [4].

На заняттях зі спеціальної фізичної підготовки слід зосереджувати увагу здобувачів на правилах здорового способу життя та залучати їх до цього. Проте виховною метою на цих заняттях повинна бути не лише турбота про розвиток фізичних

здібностей, збереження здоров'я, формування навичок із тактики самозахисту, а й забезпечення гармонійного розвитку фізичного й духовного життя, підготовка здобувача до суспільно корисної праці й захисту свого народу, нації, Батьківщини від ворогів. У цьому контексті уваги заслуговує впровадження в практичні заняття елементів національної культури – українських народних рухливих ігор, що за своїм змістом передбачають не лише розвиток основних фізичних здібностей, а й долучають до досвіду морального життя українського народу, надають можливість розвивати свою національну самобутність через сюжетність гри. Тобто, формування національної свідомості здобувачів під час освітньої діяльності має відбуватися без розриву засвоєння знань від морального розвитку. Успіх цього процесу залежить також від духовного багатства самого науково-педагогічного працівника, його ерудиції, культури, прагнення та вміння пов'язувати будь-який навчальний матеріал із завданнями національно-патріотичного виховання з метою комплексного впливу на свідомість, почуття й поведінку здобувачів.

Список використаних джерел

1. Бондаренко В. В., Данильченко В. А. Застосування діяльнісного підходу під час професійного навчання майбутніх працівників Національної поліції України. *Priority directions of science development : Abstracts of IV International Scientific and Practical Conference (Lviv, Ukraine 3–4 February 2020)*. Lviv : 2020. С. 415–418.

2. Бондаренко В. В., Данильченко В. А., Худякова Н. Ю. Кримець О. І. Методологічні підходи до професійного навчання майбутніх працівників патрульної поліції. *Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи*. 2019. Вип. 2. С. 80–88. (Серія «Педагогічні науки»).

3. Бондаренко В., Сягровець В., Русанівський С. Професійне самовдосконалення правоохоронців у контексті реформування освіти системи МВС України. *Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи*. 2020. Вип. 2 (25). С. 83–90.

4. Бондаренко В. В., Худякова Н. Ю., Давигора Ю. І., Русанівський С. В. Формування професійних умінь і навичок у майбутніх правоохоронців під час фахової підготовки. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2020. № 4. С. 37–44.

5. Жевага С. І Роль фізкультурної освіти у патріотичному вихованні молоді. *Проблеми освіти* 72. С. 46–50.

6. Коба М. М. Патріотичне виховання курсантів у вищому навчальному закладі. *Молодий вчений*. 2018. № 2 (54). С. 256–260.

7. Медведєв В. С., Шевченко О. М. Психологічні особливості патріотичного виховання курсантів у вищих навчальних закладах МВС України. *Юридична психологія і педагогіка*. 2011. № 1. С. 123–130.

8. Про внесення змін до наказу Міністерства освіти і науки України від 16.06.2015 № 641 : наказ Міністерства освіти і науки України від 29 лип. 2019 р. № 1038. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-vnesennya-zmin-do-nakazu-ministerstva-osviti-i-nauki-ukrayini-vid-16062015-641>.

9. Федоренко О. І. Форми і засоби національно-патріотичного виховання в підготовці майбутніх правоохоронців. *Психологічні та педагогічні проблеми професійної освіти та патріотичного виховання персоналу системи МВС України* : тези доп. наук.-практ. конф. (Харків, 2 квіт. 2021 р.). Харків : ХНУВС, 2021. С. 26–28.

Бостан Сергій Костянтинович,
професор кафедри конституційного,
адміністративного та трудового права
Інституту управління та права
Національного університету «Запорізька
політехніка», доктор юридичних наук,
професор

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ПОНЯТІЙНО- ТЕРМІНОЛОГІЧНОГО АПАРАТУ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ В ПРОСВІТНИЦЬКО-ВИХОВНІЙ РОБОТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

Кафедра теорії держави та права НАВС, на базі якої проводиться ця науково-теоретична конференція, має добрі традиції в організації і проведенні таких заходів. Серед таких традицій відзначимо зокрема щорічну їх періодичність та різноманітну тематику, зумовлену науковими інтересами колишніх співробітників, котрі, нажаль, пішли з життя. Сьогоднішня конференція присвячена пам'яті С. М. Легуші, доброї, щирої людини (з яким ми, незважаючи на різницю у віці,